

ЗНАЧАЈ ПАТЕНТНЕ ДОКУМЕНТАЦИЈЕ ЗА ПРИВРЕДНА ДРУШТАВА КОД РАЗВОЈА НОВИХ ПРОИЗВОДА

Далибор Петровић

Управа за стратегијско планирање, Министарство одбране Републике Србије

Ненад Капор, емаил: nenad.kapor@iu-travnik.com

Интернационални универзитет Травник у Травнику,

Слободан Гвозденовић

Факултет за цивилно ваздухопловство, Мегатренд универзитета у Београду

Томислав Јовановић

Интернационални универзитет Травник у Травнику

Сажетак: Циљ овог рада је да укаже на потребу схватања важности коришћења патентне документације у производњи, као важан инструмент у тржишној конкурентности. У раду је указано на место патентне документације у систему управљања интелектуалном својином привредног друштва са становишта информација које пружа патентна документација како менаџменту тако и инжењерима и свим субјектима који учествују у стварању новог производа за потребе привредног друштва. Такође објашњено је шта све спада у интелектуалну својину коју може да поседује једно привредно друштво као и начин поступања са створеним интелектуалним добром.

Кључне речи: Патентна документација, интелектуална својина, производно друштво, патент, патентне информације.

IMPORTANCE OF PATENT DOCUMENTATION FOR A COMMERCIAL COMPANY TO DEVELOP NEW PRODUCTS

Abstract: The aim of this paper is to point out the need to understand the importance of using patent documentation in production, as an important instrument in market competitiveness. The paper points to the place of patent documentation in the intellectual property management system of the company from the aspect of information provided by the patent documentation to the management as well as engineers and all entities involved in the creation of a new product needed by company. Also discussed is what belongs to the intellectual property that some company may have and a way of dealing with created intellectual goods.

Key words: Patent documentation, intellectual property, commercial company, patent, patent information.

Увод

У савременој економији, пословање сваког производног привредног друштва треба да буде засновано на коришћењу потенцијала које пружа интелектуална својина. Пуно искоришћење потенцијала интелектуалне својине је неопходно, из разлога што се у данашње време привредна друштва све више суочавају како са домаћом тако и са међународном конкуренцијом. Конкуренција је из дана у дан све већа и већа и подједнако угрожава све привредне субјекте било да се ради о међународним извозницима или предузећима оријентисаним на домаће тржиште. Овако конкурентно тржишно окружење, стално врши притисак на привредна друштва да у развој својих производа користе иновације које могу да представљају сопствено интелектуално добра или да користе иновације других привредних субјеката, добијене на легалан начин, како би постала и остала конкурентна, како на домаћем тако и на страном тржишту.

Имајући све ово у виду неопходно је да домаћа привредна друштва створе свест о значају и неопходности коришћења знања везана за интелектуалну својину, у свом пословању, са посебним освртом на: праћење технолошког развоја у својој области пословања кроз праћење патентних пријава из своје области, праћење патентних пријава конкуренције, заштиту производа са циљем искоришћења сопствених потенцијала а истовремено отежавању конкуренцији пласман робе на тржишту, као и стварање услова за слободан развој сопственог производа.

Заштита интелектуалне својине, као моћна срдства за развој производа и маркетинга, омогућава привредним друштвима да заштите своју креативност, компетенцију као и изворе техничких и конкурентних информација. Ако се користи активно и вешто, интелектуална својине може да представља важно средство конкурентности које ствара додатну вредност привредном субјекту.

Могући облици интелектуалне својине привредног друштва

Да би смо на најбољи начин приказали предности које нам пружа примена интелектуалне својине у развоју новог производа, крену ћемо од питања: Шта све може да буде интелектуална својина једног привредног друштва, и како се она штити? Одговор на ово питање води нас на две стране. С једне стране, то су поједини облици индустријског стваралаштва чија је заштита уређена одговарајућим законским и подзаконским актима (проналсци који се штите патентом и малим патентом, жигови, дизајн, географске ознаке порекла, топографија интегрисаних кола, биљне сорте) и с друге стране то су поједини облици интелектуалног стваралаштва који нису посебно регулисани одговарајућим законским прописима односно не врши се било какво вођење поступка пред неким државним органом ради њихове заштите, а од изузетног су значаја за производна привредна друштва (техничка унапређења, корисни предлози, пројектна документација, предлози за организациона унапређења, know-how – “знати како”, пословне тајне, поверљиве информације и сл.).

Иако заштита овог другог облици интелектуалног стваралаштва није у законском смислу адекватно регулисана, не значи да предузећа не трбају предузети све мере да заштитиле своје пословне информације од нелојалне конкуренције. Под пословним тајном неког привредног друштва, сматрају се све информације које имају тајни карактер а које могу да допринесу већој конкурентности на тржишту. С тим у вези неопходно је да свако привредно друштво предузме мере да спречи неовлашћену употребу својих пословних тајни од нелојалне конкуренције. Најбољи начин заштите и управљања овим облицима интелектуалне својине, јесте доношење сопствених прописа, којим би се регулисао начин поступања са сопственом интелектуалном својином. Доношењем оваквих прописа привредном друштву омогућава правилно управљање и располагање са својом интелектуалном својином у циљу остваривања одређене економске користи, што представља и крајњи циљ сваког привредног друштва.

Патентна документација

Да би смо на најбољи начин приказали предности које пружа примена патентне документације у развоју новог производа, поћи ћемо од чињенице да у данашње време стварање нових иновација карактерше све краће време од њиховог настајања до

примене у пракси. Да би привредна друштва одговорила овим изазовима, неопходно је да у области истраживања и развоја средстава, врше иновирање постојећих и развој нових средстава. С тим у вези, а имајући у виду чињеницу да се више од 90% патентних докумената односи на развој обичних производа, побољшању производа или производних процеса, од посебног је значаја знати на прави начин искористити информације садржане у патентној документацији а у циљу што бржег, једноставнијег и економичнијег унапређења или развоја нових производа.

Тренутно доступна патентна документација садржи веома велики број (више од 60 милиона) различитих патентних докумената, од којих се већина односи на пријаве патената. Информације доступне у патентној документацији су различитог карактера и представљају огроман извор информација које могу помоћи како менаџменту у доношењу одлука тако и инжењерима у развоју нових производа.

Менаџменту, патентна документација пружа информације о ситуацији на тржишту и конкуренцији, подржава процес изградње брэнда, омогућава лицензирање и проналажење сарадника, а пре свега помаже да се избегне повреда права других и тиме спречи плаћање одштете.

Инжењерима патентна документација може да послужи као инспирација или извор за решавање техничких проблема који се решавају у току поступка развоја новог производа. Избегавају се трошкови развоја познатих решења, као и трошкови развоја технологија за које се у бази могу идентификовати алтернативне технологије. Информације техничког карактера, које чине 80 до 90% нових техничких информација а које се налазе искључиво у базама патентних докумената, спречавају проналажење нечега што је већ откривено и тако избегавају процес развоја производа са идејама који су већ развијене.

Садржај патентних докумената

Увид у расположиву патентну документацију може се остварити претраживањем различитих база које садрже патентну документацију (коришћење ових база је бесплатно). Да би информације садржане у патентној документацији привредна друштва могла ефикасно сагледати и искористити, неопходно је познавати тип и структуру патентних докумената. У патентним документима садржане су техничке, правне и библиографске информације о патенту.

Техничке информације, садржане у патентним документима омогућавају конструкторима да разумеју приказани проналазак и сагледају његове специфичности кроз детаљан опис, репрезентативне слике и упуства за техничку реализацију средства. Такође омогућава сагледавање обима заштите, кроз увид у патентне захтеве, то јест утврђивањем тачног дела и специфичности на које се заштита односи.

Уколико техничке информације садржане у патентној документацији садрже решење конкретног проблема за које је заинтересовано привредно друштво, неопходно је сагледати правне основе коришћења тих информација, да не би дошло до повређивања права интелектуалне својине.

Правне информације су битне менаџменту и пружају им сазнања о територији на којој важи предметни патент и о временском трајању. Како је патентна заштита територијалног значаја, важи само на територији државе у којој је признат патент,

привредном друштву овај податак показује на којим територијама важи заштита то јест, уколико патент није заштићен на територији привредног друштва оно га може несметано економски искоришћавати и користити за нове производе који се развијају или унапређују, такође, ове производе могу пласирати у све државе у којима није остварена патентна заштита за предметну иновацију. Што се тиче временско трајања патента оно је везано за остварену територијалну заштиту патента и значи, да уколико је патент редовно одржаван важи 20 година, а мали патент 10 година. Уколико је привредно друштво заинтересовано за коришћење неког техничког решења заштићеног патентом а до кога је дошло увидом у патентну документацију за који још увек није истеко законски рок трајања патента или малог патента, потребно је да код надлежног завода за интелектуалну својину провери да ли је патент редовно одржаван (да ли је на време плаћана такса) то јест да ли још увек важи његова заштита. Ако није редовно одржаван његова заштита престаје да важи и пре истека максималног предвиђеног законског рока.

Правилно сагледавање правних информација је јако битно како не би дошло до повреде права носиоца патента. Повреда права носиоца патента, може довести привредно друштво које повређује права у веома незавидан положај у погледу директне и индиректне штете.

Директна штета би се огледала у следећем:

- Забрана производње и економског искоришћавања средства на који је уграђен спорни проналазак заштићен патентом.
- Плаћање казне и обештећења носиоцу патента због бесправног коришћења патента.

Индиректна штета огледала би се у следећем:

- Губитак материјалних средстава уложених у развој и производњу средстава због немогућности њихове употребе и економског искоришћавања.
- Нерационалан утрошак људских (уложен научни и стручни рад) и материјалних капацитета.
- Губитак драгоценог времена потрошеног за нерационалан развој и производњу.

Библиографске информације пружају податке о: подносиоцу пријаве, проналазачу, адреси, датуму објављивања итд. Библиографски подаци су веома значајне информације, на основу којих се може доћи до закључака о будућим правцима истраживања и развоја конкурената.

За привредно друштво важни библиографски подаци су: назив проналаска, број патента, ко је носилац патента, име државе у којој је патент регистрован, приоритет, датум подношења пријаве, датум објављивања патента, и ознака међународне класификације патената.

Назив проналаска је јако битан за претрагу патентне документације јер он јасно и сажето изражава техничку суштину проналаска. Број патента се односи на број под којим је патент заведен у регистру код надлежног завода за интелектуалну својину и омогућава да се на основу њега, код надлежног завода утврди у ком статусу је патент то јест да ли је важећи. Податке о власнику патента нам говори дали се ради о правном или физичком лицу. Што може да буде значајан податак привредном друштву уколико

се ради о важећем патенту за који је заинтересовано. Име државе се односи на државни завод који је објавио документ и директно указује на државу у којој је пријава поднета или признато право на патент или мали патент. Податак о приоритету односи се на исту пријаву која се подноси у више земаља и садржи датум када је први пут поднета пријава, земљу где је поднета и број пријаве. Датум подношења пријаве се односи на датум када је пријава предата надлежном заводу и од овог датума ако се призна патент, важе права подносиоца пријаве. Од датум објављивања патента може се поднети тужба у случају неовлашћеног коришћења патента. Ознака међународне класификације патената даје податак који се по IPC међународној класификацији патената односи на област технике на коју се проналазак односи.

Праћење технолошког развоја у својој области пословања

Праћење технолошког развоја претрагом патентне документације омогућава привредном друштву да буде у току са најновијим техничким и технолошким решењима из своје области. Ово је неопходно из разлога што се због очувања новости проналаска, техничке информације појављују прво у патентној документацији и то три до пет година раније, него у другим референтним техничким публикацијама.

Претрага база патентне документације, може се извршити на три начина, и то: брза претрага, напредна претрага и претрага по класификацији.

Први и најједноставнији начин претраге је брза претрага. Ова претрага омогућава претрагу патентне документације коришћењем кључне речи или израза који описује предметни проналазак. Употреба више кључних речи или израза доприноси сужавању броја пронађених докумената на прегледив број документа.

Други начин претраге је напредно претраживање које омогућава веће могућности и ефикаснију претрагу. Овај начин претраге омогућава комбинацију више критеријума за претрагу. Критеријуми за претрагу су следећи: наслов, број објаве број пријаве, број приоритета, датум објављивања пријаве, подносилац пријаве, проналазач, корпоративна класификација патената и међународна класификација патента.

Напредно претраживање је сврсисходно користити уколико се у претрази комбинују различити критеријуми. Тада је резултат претраге листа патентне документације која у себи садржи задате критеријуме. У зависности од комбинације критеријума добија се листа са већим или мањим бројем патентних докумената.

За брзо и целисходно праћење стаља технике у својој области привредна друштва могу извршити претрагу патентне документације по класификацији. Ово је могуће из разлога што су патентна документа класификована на основу области технике којој припадају. За овакво праћење је веома битно да се тачно одреди класа која је од интереса за привредно друштво. Ради успешне претраге патентне документације на овај начин, неопходно је да привредна друштва познају међународну класификацију патента (IPC), која представља хијерархијски систем уређења патентне документације употребом словних и бројчаних ознака за класификацију патентне документације, из различитих области технике.

Међународна класификација обухвата осам секција, означеним словима А, Б, Ц, Д, Е, Ф, Г и Х. Свака секција се дели на класе, које носе бројчану ознаку (нпр. Б64), класе су

разврстане na поткласе које су обележене словним ознакама (нпр. B64Ц), поткласе су подељене на главне групе (нпр. B64Ц 11) и главне групе на подгрупе (нпр. B64Ц 11/06).

A	SEKCIJA A	TEKUĆE ŽIVOTNE POTREBE
B	SEKCIJA B	OBRAĐA I PRERAĐA; SAOBRAĆAJ I TRANSPORT
	B64	VAZDUHOPLOVSTVO; AVIJACIJA; KOSMONAUTIKA
	B64C	AVIONI; HELIKOPTERI (vozila na vazdušnom jastuku B60V)
		Napomene Ukoliko je to moguće klasifikacija se vrši prema konstrukcionim karakteristikama; obično se smatra da je klasifikacija prema posebnim vrstama letelica od sekundarnog značaja, osim u slučajevima gde se to smatra karakterističnom osobinom. [3] <u>Sastavni delovi konstrukcije letelica ili aerodinamički elementi letelica</u>
	B64C 11.00	Elise, npr. tunelskog tipa; Elementi zajednički za elise i rotore za helikoptere (rotori posebno podešeni za helikoptere B64C 27/32)
	B64C 11/02	• konstrukcija glavčina
	B64C 11/04	• učvršćivanje lopatica
	B64C 11/06	••• lopatica sa promenljivim korakom
	B64C 11/08	••• lopatice koje se ne mogu podešavati
	B64C 11/10	••• krute lopatice
	...	...
C	SEKCIJA C	HEMIJA; METALURGIJA
D	SEKCIJA D	TEKSTIL; PAPIR
E	SEKCIJA E	GRAĐEVINARSTVO, RUDARSTVO
F	SEKCIJA F	MAŠINSTVO; OSVETLJENJE; GREJANJE; NAORUŽANJE; MINIRANJE
G	SEKCIJA G	FIZIKA
H	SEKCIJA H	ELEKTROTEHNIKA

Слика 1. Структура IPC ознаке патента за патент из ваздухопловства

Приликом одређивања ознаке по међународној класификацији патената, потребно је тачно одредити секцију. Секције на основу којих је разврстана патентна документација су следеће: А - текуће животне потребе; Б – обрада, прерада, саобраћај и транспорт; Ц – хемија, металургија; Д – текстил, папир; Е – грађевинарство, рударство; Ф – машинство, осветљење, грејање, наоружање, минирање; Г - физика; Х - електротехника. На пример ако разматрамо ротор хеликоптера, иако је познато да се стални развој ротора, као главног елемента хеликоптера, реализује ради повећања брзине и побољшања маневарских карактеристика борбених хеликоптера, патентна документација за ово средство није сврстана у секцију Ф (наоружање) већ у секцију Б (саобраћај и транспорт), на основу његове основне намене. На слици 1 приказан је начин, по хиерархијској структури одређивања IPC ознаке за patente из ваздухопловства који се односи на роторе са променљивим коракком.

Закључак

На крају можемо рећи да привредним друштвима, базе патентне документације могу да послуже као инспирација и извор који омогућава: да буду у току са најновијим техничким и технолошким решењима; проналажење готових решења за конкретан проблем; добијање идеје за покретање будућег развоја нових производа, трендови развоја у одређеној техничкој области као и ко су лидери у тој области, процена технологије која се нуди за лиценцирање и боље позиционирање у разговорима о трансферу технологије, да ли је одређено тржиште покривено заштитом као и низ других информација.

Такође може се вршити праћење патентних пријава конкуренције у циљу обезбеђивања привредном друштву важних информације у вези са правцима развоја нових производа конкуренције, као и информације о техничким решењима до којих је конкуренција дошла у свом развоју. Све ове информације су од значаја за пословање у различитим фазама пословног процеса а нарочито у почетку процеса развоја кад могу да доведу до значајних уштеда финансијских и других ресурса.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Б. Крстић, М. Николић, „Интелектуална својина као детерминанта конкурентности предузећа“ ЕКОНОМСКЕ ТЕМЕ, XLVI, бр. 2, 2008., стр. 63-78
- [2] Приручник „Управљање интелектуалном својином“ Завод за интелектуалну својину
- [3] О. Чабаркапа, Д. Петровић, „Примена патентне документације при пројектовању средстава наоружања и војне опреме“, Научнотехничке информације, Војнотехнички институт, Вол. LI, Бр. 4, Београд, 2014,
- [4] Чабаркапа О. Дуњић М. Петровић Д.: Модел институционалне политике управљања интелектуалном својином, Војно дело бр. 4/2011 стр. 221-241. Београд 2011.
- [5] Бркановић И., Мала и средња предузећа и интелектуална својина, Студија, Центар за развој предузетничког друштва у сарадњи са ЗИС и WIPO, Београд 2010.
- [6] Чабаркапа О., Петровић Д., Дуњић М: Услови патентбилности за заштиту проналазака, Војнотехнички гласник бр. 1/13, стр. 146-161, Медија центар „Одбрана“, Београд 2013.
- [7] Чабаркапа О. Бурзић З. Петровић Д.: Регулисање питања новчане накнаде за ауторе интелектуалног стваралаштва, Зборник радова са SPIN – 2011, Скуп научника и привредника, Београд 2011.
- [8] “Патент. Како заштитити проналазак” - публикација издата од стране Едукационо-информационог центра Завода за интелектуалну својину РС
- [9] Бесаровић В. „Интелектуална својина“, Центар за публикације, Правни факултет, Београд, 2005.